

REACH, peszticidok, biocidok

MÉRGEKTŐL MENTES JÖVŐT!

Vegyszerezett világ - kampány
a fenntartható vegyi anyag használatért
KEOP-6.1.0/B-2009-0003

Kedvezményezett: Levegő Munkacsoport,
1075 Budapest, Károly krt. 3/a III. e. 2.
telefon: (06-1) 411-05-10, www.levego.hu

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális
Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÜMFT infóvonal: 06 40 638 638

nfu@nfu.gov.hu • www.nfu.hu

TARTALOM

1. Kémiai bizonytalanság	4.
2. A REACH végrehajtása	8.
Feladat: korlátozás, helyettesítés – az SVHC-lista	10.
SVHC – veszélyes anyagok listái	12.
Információ a lakosságnak	13.
3. Növényvédő szerek	14.
Az európai növényvédőszer-szabályozás	16.
Feladat: nemzeti akcióterv készítése	18.
Derogációk, hormonhatású anyagok engedélyezése	20.
4. Új feladatok – az EU biocid irányelv felülvizsgálata	22.
5. Vegyszerezett világ - kampány a fenntartható vegyi anyag használatért	26.
Felhasznált irodalom	29.
Hasznos linkek	30.

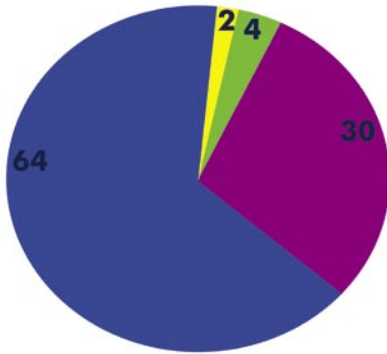

A vegyi anyagok használatából adódó egészségügyi és környezetvédelmi kockázatok folyamatos növekedése a jogi szabályozások szigorodását hozta. Az Európai Unió egymás után alkotja meg a különböző vegyi anyagok engedélyezését és használatát szabályozó rendeleteket és irányelveket.

Kiadványunk célja, hogy közvégyük hazai kutatásunk eredményeit, a magyar lakosság vegyi anyag ismereteiről és félelmeiről, valamint bemutassunk néhány új kutatási eredményt. Rámutatunk az Európai Unió által 2006-ban elfogadott új vegyi anyag szabályozási (REACH) rendelet végrehajtásának környezet- és egészségvédelmi hiányosságaira. Összegezzük a környezetvédő szervezetek javaslatait a 2009 őszén elfogadott uniós növényvédőszer-szabályozásból adódó hazai feladatokkal kapcsolatban. Az Unió döntéshozói, a Parlament és a Tanács 2010-ben fogja tárgyalni a biocidok új szabályozását. A negyedik fejezet rámutat arra, milyen biocid rendelet képes biztosítani az emberi egészség és a környezet megfelelő védelmét.

1. KÉMIAI BIZONYTALANSÁG - ISMERETEK

A hazai lakosok közel kétharmada (64 százalék) szerint a mesterséges vegyi anyagok akár súlyosan is károsíthatják az egészségünket, derült ki a Levegő Munkacsoport 2009 nyarán, a Mediánnál készítettett közvéleménykutatásából.

- nincs számottevő egészségügyi hatásuk
- kis mértékben hatnak az egészségünkre
- akár súlyosan is károsítják az egészségünket
- nem tudja

Mindössze 4 százalék vélekedik úgy, hogy a szintetikus anyagoknak nincs számottevő egészségügyi hatásuk. A válaszadók szerint a mesterséges anyagok a daganatos betegségek 40 százalékáért lehetnek felelősek.

A félelmeknek sajnos van alapjuk, hisz az Európai Unióban, így hazánkban is jelen lévő több mint százezer különböző, ember által előállított vegyi anyag döntő többségéről nem tudjuk, hogy miként hatnak az egészségünkre. Egy uniós vizsgálat szerint a leggyakrabban használt anyagok 80 százalékáról nem tudjuk, hogy az emberekre nézve rákeltető hatásúak-e, illetve okoznak-e károsodást a

**VÉLEMÉNYEK A MESTERSÉGES
VEGYI ANYAGOK EGÉSZSÉGÜGYI
HATÁSAI RÓL (SZÁZALÉK)**

ÉS VÉLEMÉNYEK A VEGYI ANYAGOKRÓL

nemzőképességben vagy az utódainkban. Szervezetünk naponta tízezernyi szintetikus vegyülettel érintkezik. A vegyi anyagok gyakorlatilag életünk minden pontján körülvesznek minket, megtalálhatóak a bútorokban, a ruhákban, a festékekben és a tisztítószerekben, a műszaki cikkekben, az élelmiszerekben, üdítőitalokban is.

A vegyi anyagok már bekerültek a Föld ökörendszerébe, sőt az emberek szervezetébe is: kutatások szerint egy európai ember véréből körülbelül 300 mesterséges vegyi anyag mutatható ki, például ésgátló anyagok, növényvédőszeres és a műanyagok lágyítószeres is. A szervezetünkben tehát egy teljesen követhetetlen,

hatásaiban kiszámíthatatlan vegyi koktél van. Az Európai Szakszervezeti Szövetség (ETUC) felmérése szerint az összes munkahelyi megbetegedés legalább 18, legfeljebb 30 százalékáért a mesterséges anyagok a felelősek.

A Medián felmérése alapján kijelenthető, hogy a hazai lakosság nem bízik abban, hogy a jogszabályok megvédik őket a mesterséges vegyi anyagoktól. A válaszadók ötöde szerint a jelenlegi szabályok egyáltalán nem garantálják a hétköznapi termékekben lévő vegyi anyagok biztonságosságát, és további 41 százalék sem lát egészségügyi és környezeti szempontból törvényi garanciát.

A lakosság szerint első sorban a gyártóknak (84 százalék említette), illetve az ezzel foglalkozó állami szerveknek (52 százalék) kellene tennie a termékekben található vegyi anyagok biztonságosságáért. A megkérdezettek csupán 15 százaléka nem lenne hajlandó (vagy nem képes) többet fizetni egy hasonló, ám káros vegyi anyagoktól mentes termékért.

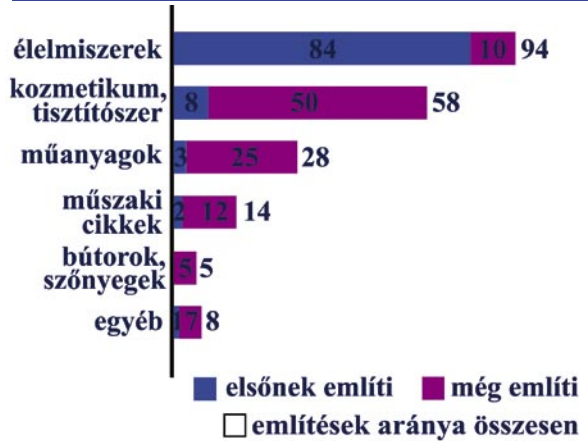
Számtalan, korábban ártalmatlannak hitt anyagról derült ki, hogy hosszú távon egészségkárosító hatása van. A veszélyes kemikáliákat alig vonják ki a forgalomból, még ha bizonyítottá is válik egészségkárosító hatásuk. A rákkeltő anyagok mellett számos ideg-, immun- és hormonrendszerkárosító, továbbá a géneket és a szaporodási képességet veszélyeztető anyag is forgalomban van. A kemikáliák fokozott kockázatot jelen-

tenek a védtelen embriókra és a fejlődő gyermekekre nézve. Különösen azok az anyagok veszélyesek, melyek hormonként hatnak, károsítják a szaporítószervek működését vagy fejlődési rendellenességet okoznak. A gyerekek mellett a nőket veszélyeztetik fokozottabban a vegyi anyagok, hiszen ők érintkeznek gyakrabban a háztartási vegyi anyagokkal és a kozmetikumokkal. A várandós nőkben található szennyező anyagok egy része, akár az ötöde is átjut a méhben fejlődő gyermekbe, majd később az anyatejbe is bekerül. Az USA-beli vizsgálatok 287 mesterséges vegyi anyagot tudtak köldökszínórvérben azonosítani.

A megkérdezettek döntő többsége (84 százaléka) szerint az élelmiszerekben található vegyi anyagok jelentik a legnagyobb kockázatot az ember egészsé-

gére. Elsősorban a 18-29 év közöttiek és a diplomások aggódnak a kozmetikumok és a tisztítószeres káros hatásai miatt (70, illetve 72 százalék említette), míg a műanyagok és a műszaki cikkek jelentette veszélyektől kevésbé tartunk. A valóságban sokszor kockázatot jelentő bútorokra, szőnyegekre mindössze 5 százalék gondolt, pedig az uniós „különös aggodalomra okot adó” anyagok listáján² például műszaki cikkekben, bútorokban, ruhákban található, a májat, az agyat, az ideg- és a hormonrendszert károsító, a szervezetben felhalmozódó brómozott égésgátlók és szaporodási képességeket károsító ftalátok szerepelnek.

VÉLEMÉNYEK ARRÓL, MELY TERMÉKEKBEN TALÁLHATÓ VEGYSZEREK JELENTHETNEK LEGINKÁBB KOCKÁZATOT AZ EGÉSZSÉGRE (NYITOTT KÉRDÉS, EMLÍTÉSEK ARÁNYA, SZÁZALÉK)

2. A REACH VÉGREHAJTÁSA

A vegyi anyagok kockázatainak kezelése sok éve az egyik legfontosabb környezetvédelmi kérdés. Az Európai Unió közel tíz éves vita után fogadta el 2006-ban vegyianyag-politikája reformját, a REACH-et (vegyi anyagok bejegyzése, értékelése és engedélyezése). Az új szabályozás célja, hogy a vegyi anyagokat forgalomba kerülésük előtt egészségügyi és környezetvédelmi szempontból ellenőrizték. A REACH

alapján a hatóságok helyett a gyártók kötelessége lett a vegyi anyagok biztonságosságának garantálása. Ez a rendszer elvben arra ösztönzi a cégeket, hogy az elavult káros anyagok helyett új, korszerűbb anyagokat fejlesszenek. A REACH célja, hogy a következő 11 évben bevizsgálják a leggyakrabban használt 30 000 anyagot és a legveszélyesebbeket betiltsák. Az évi egy tonna feletti mennyiségben használt vegyi anyag-

kat a gyártónak/importálónak részletesen meg kell vizsgálatni; bizonyítania kell, hogy az adott anyag nem káros az egészségre és a környezetre.

A REACH regisztrációs eljárása nem vonatkozik azokra az anyagokra, amelyek engedélyezését más törvények szabályozzák, például növényvédőszer, élelmiszer adalékanyagok. A rendszer koordinálására létrehozták az

Európai Vegyi Anyag Ügynökséget, amely értékeli a cégek által benyújtott adatokat, kiadja az engedélyeket, és nyilvánosságra hozza a bejegyzés során megismert adatokat. Valószínűleg a bejegyzésre kötelezett vegyi anyagok 80 százalékánál nem lesz szükség további intézkedésekre, a kemikáliákat szabadon forgalmazhatják, ráadásul azok biztonságát is garantálni tudják majd a fogyasztóknak.

FELADAT: KORLÁTOZÁS, HELYETTESÍTÉS – AZ

A különösen magas kockázatot jelentő, például rákkeltő anyagokat engedélyeztetni kell. Ám ha a gyártó garantálja, hogy az anyag használatából fakadó kockázat megfelelően kezelhető és „megfelelően ellenőrizhető”, akkor az anyag használatát engedélyezik. A civil szervezetek szerint nincs „megfelelő ellenőrzés”, hiszen a kényszerítő intézkedések hiánya miatt korábban sem törődtek a gyártók a határértékekkel. Az elmúlt időszak azonban sajnos azt mutatja, hogy a cégek nem igazán akarják kivonni a káros anyagokat, hanem mindenáron szeretnék azokat továbbra is a piacon tartani. Az Európai Vegyi Anyag Ügynökség természetesen korlátozhatja

egy anyag használatát. A korlátozási eljárás részeként, mely az egész Európai Unióra kiterjed, feltételeket szabhat az anyag gyártására, felhasználására és forgalomba hozatalára vonatkozóan, sőt meg is tilthatja annak használatát. Sajnos mind ezidáig a korlátozás helyett sok káros anyagot, például ftalátokat és brómozott égésgátlókat engedélyeztek. Bár a legtöbb ftalát használatát tiltják például a gyerekjátékokban, azok számos más, gyermekek által használt termékben, így ruhákban, cipőkben és orvosi eszközökben is jelen lehetnek³. Ráadásul a REACH nem zárja ki a hormonhatású anyagok használatát, így például semmi nem tiltja, hogy biszfenol A

SVHC-LISTA

(Bisphenol-A; BpA) nevű anyag legyen a cumisüvegekben.⁴ Ez az anyag növeli a fejlődési rendellenességek kialakulásának esélyét, ezért Kanadában és az USA-ban is kivonták a forgalomból.

*Tehát a REACH szerinti "különös aggodalomra okot adó anyagok" listája még igen hiányos. A zöldek szerint a REACH-listán lévő anyagok mellett több más is korlátozni, de legalábbis jelölni kellene a termékeken. A Levegő Munkacsoport internetes blogja a témában:
<http://vegyi.blog.hu>*

SVHC - VESZÉLYES ANYAGOK LISTÁI

A REACH definíciója szerint azok a legveszélyesebb, úgynevezett „különös aggodalomra okot adó anyagok”, melyek:

- *Rákot okoznak (karcinogének).*
- *Károsítják a DNS-ünket (mutagének).*
- *Károsítják a szaporítószerveket vagy a magzatot (reprotoxikusak).*
- *Nem bomlanak le a környezetben (perzisztensek), fölhalmozódnak a szervezetben (bioakkumulatívak), lehetséges mérgezőek (PBTk).*
- *Más módon, de ugyanannyira káros hatásúak, mint a fentiek.*

A REACH definíciója szerinti „különös aggodalomra okot adó anyagok” mihamarabbi helyettesítése érdekében az International Chemical Secretariat (ChemSec) létrehozta a S.I.N. (Substitute It Now – Helyettesítsd Most) lista 1.0-t, melyen jelenleg 267 vegyület található: www.sinlist.org. Az Európai Szakszervezeti Szövetség (ETUC) követelése szerint a listáján szereplő vegyületeket a dolgozók és a fogyasztók egészségének védelme érdekében mihamarabb biztonságosabb anyagokkal kell helyettesíteni. Az ETUC listáján jelenleg 306 vegyület található (www.etuc.org/r/830).

INFORMÁCIÓ A LAKOSSÁGNAK

Az engedélyezés hiányosságain túl a REACH nem követeli meg, hogy a veszélyes vegyületet jelezzék a címkén. Így még választási lehetőségünk sincs, hogy biztonságos, egészségünkre káros anyagokat nem tartalmazó terméket választhassunk.

Ennek ellenére a REACH biztosítja az európai fogyasztóknak azt a jogot, hogy információhoz jussanak az egyes termékekben található veszélyes anyagokokról. A cégek 45 napon belül kötelesek válaszolni arra, hogy van-e a REACH szerinti legveszélyesebb anyagokból a termékeikben.

A Levegő Munkacsoport a Greenpeace-szel közös kampányának keretében készített egy mintalevelet (www.levego.hu/letoltes/karosvegyszerek.doc), melynek leadása után a cégek kötelesek a REACH szerint az uniós listán lévő "legveszélyesebb" vegyi anyagok jelenlétéről információt adni a vásárlóknak.

3. NÖVÉNYVÉDŐSZEREK

A növények termesztése során jelentős mennyiségben használnak különféle növényvédő szereket (peszticideket). Ezek nagyjából elbomlanak, mire a termék a fogyasztók asztalára kerül. Sajnos azonban a hivatalos vizsgálatok szerint a hazai boltokban kapható zöldségek és gyümölcsök közel fele tartalmaz ilyen anyagokat. A peszticidek (növényvédő szerek, biocidok) feladata a kártevők elpusztítása, tehát funkciójuknál fogva mérgek.

A XX. század elejétől folyamatosan növekvő peszticidhasználat a hatvanas-hetvenes években tetőzött világszerte és Magyarországon. A környezetszennyezés problémájára is sokan a DDT nevű rovarirtószerszennyezésről szóló Néma tavasz című könyv hatására eszméltek rá. A rendszerváltást követően egészen az ezredfordulóig hazánkban folyamatosan csökkent a mezőgazdaságban felhasznált vegyszerek tonnában kifejezett mennyisége, 2000 óta azonban újra növekszik. Jelenleg a hazánkban mezőgazdaságilag

megművelt terület legalább 95 százalékan végeznek vegyszeres kezelést. Így gyakorlatilag minden nap fogyasztunk vegyszermaradékokat, ráadásul az itthon forgalmazott termékek huszadában, a határértékek feletti mennyiségben találhatóak növényvédőszer-maradékok. Az Európai Bizottság utolsó felmérése szerint 2006-ban minden eddiginél nagyobb arányban voltak növényvédőszerekkel szennyezettek az unióban vásárolható élelmiszerek. Az elmúlt öt évben közel húsz százalékkal emelkedett a szennyezett élelmiszerek aránya. Aggodalomra adhat okot, hogy egyre több olyan terméket találtak, melyekből többféle hatóanyagot is ki lehetett mutatni. Olyan terméket is vizsgáltak, amelyben összesen 29 különbözőféle permetszer volt, bár

mind a hatályos határérték alatt. A vegyszerek együttes hatásáról szinte semmit sem tudunk, de tudományos vizsgálatok szerint⁵ előfordulhat, hogy több vegyszer együttes hatása sokkal erősebb lehet. Egy francia vizsgálat szerint más vegyszerek jelenlétében a vinklozin nevű szer harmincszor jobban károsította a kísérleti állatok egészségét. Mivel például a hazai szőlőben rendre hat-hétféle vegyszert mutattunk ki⁶, így egyáltalán nem lehetünk biztosak abban, hogy a határértékek garantálják az egészségünk védelmét. Emellett a rákkeltő, az immunrendszert és a szaporodási képességet károsító anyagok már egészen kis mennyiségben is kifejthetik káros hatásukat, tehát ezen szerek használatát nagyon szigorúan kellene korlátozni.

AZ EURÓPAI NÖVÉNYVÉDŐSZER-SZABÁLYOZÁS

Már az '50-es évek óta csak a mindenkori földművelési hatóság által kiállított engedéllyel lehet Magyarországon növényvédőszert forgalmazni és felhasználni. Az EU tagországai eddig saját hatáskörben dönthettek arról, mely szerek használatát engedélyezik. A vízszennyező, immunrendszert károsító atrazint például Olaszország már évtizedek óta tiltotta, miközben olasz gyártók még az elmúlt években is szállították ezt a szert hazánkba. Az MTA növényvédelmi kutatóintézetének vizsgálatai során ez az anyag volt a leggyakrabban talált víz- és talajszennyező.

Az európai uniós csatlakozással hazánk is átvette az uniós növényvédelmi jog-

szabályokat, és elvben csak az EU-val engedélyezett szereket használhattuk.

A gyakorlatban számos kockázatos anyagra, mint például a fent említett atrazinra, többéves derogációt kértünk. 2009-ben fogadták el az unió új növényvédelmi szabályozását, a növényvédő szerek használatát szabályozó irányelvet és az engedélyezési rendeletet. Az új jogszabályok célja az emberi egészség és a környezet védelme, azaz hogy csökkenjen az élelmiszereinkben található vegyszer mennyisége, és eltűnjenek a káros anyagok a mezőgazdaságból. Az új jogszabály ugyanis tiltja a rákkeltő, génkárosító és hormonhatású anyagok használatát, bár ha az adott káros növényvédő szer nem

váltható ki, akkor kérhetnek a tagállamok derogációt a használatára. A korábbihoz képest az új rendszerben a tagországoknak minimális beleszólása lenne az engedélyezésbe, miközben több, a nagy cégeknek kedvező módosítás lépne életbe.

A változásokat indokolják a Levegő Munkacsoport ideji felmérései: kiderült⁷, hogy a hazai lakosság döntő többsége (84 százalék) szerint az élelmiszerekben található vegyi anyagok jelentik a legnagyobb kockázatot az ember egészségére.

A félelmek sajnos megalapozottak, hisz nyár eleji vegyszermaradék-vizsgálataink során⁸ 16 paprikamintából 10-ben, 17 epermintából

pedig 13-ban találtunk vegyszermaradékot. Egy Marokkóból származó paprikában a lehetséges rákkeltő dimethoate koncentrációja közel hétszerese volt a megengedettnek, egy epermintában pedig a határérték kétszeresét érte el egy permetszer mennyisége.

A fenntartható növényvédelmi gyakorlat kialakulása érdekében előnyben kell részesíteni a vegyszermentes megoldásokat. Jelentősen szigorítják a vegyszeres növényvédelmet a köz- és lakóterületeken, valamint a Natura 2000 természetvédelmi területeken, és korlátozzák a légi permetezés alkalmazását is. A jogszabályok várhatóan 2011 nyarán lépnek életbe a tagországokban.

FELADAT: NEMZETI AKCIÓTERV KÉSZÍTÉSE

Az új irányelv előírja, hogy minden országban, az érdekeltek bevonásával nemzeti akcióttervet kell készíteni arról, hogy miképp lehet az adott országban csökkenteni a szerhasználatot és a növényvédőszeresek jelentette kockázatokat. A zöld szervezetek szeretnék, ha a hazai akciótterv valós pozitív változásokat hozna, azaz sikerülne minél jobban függetlenítenünk a mezőgazdasági termésünket a veszélyes vegyszerektől. A Környezet- és Természetvédelmi Társadalmi Szervezetek 2009-es, XIX. Országos Találkozójukon ezért elfogadtak egy egységes állásfoglalást a nemzeti növényvédelmi akcióttervről, amelyet ajánlanak a magyar kormánynak elfogadásra.

CAUTION
PESTICIDE APPLICATION

- A Környezet- és Természetvédelmi Társadalmi Szervezetek (zöld szervezetek) kérik az illetékes minisztériumoktól, hogy a nemzeti cselekvési tervek készítésébe az irányelv előírásainak és az Aarhusi Egyezmény követelményeinek megfelelően vonják be a zöld szervezetek delegáltjait.
- A zöld szervezetek a hazai cselekvési tervben valós, jelentős és betartatott mennyiségi célkitűzéseket és menetrendet szeretnének látni.
- A terv része kell hogy legyen a stratégia és az intézkedési terv az ökológiailag ellenőrzött gazdálkodás támogatására és gazdasági ösztönzésére, valamint egy szigorú kritériumrendszer az integrált növényvédelemre vonatkozóan, illetve ösztönzők az IPM (Integrált Növényvédelem) támogatására.
- A tervekben maximálisan figyelembe kell venni a környezeti és az egészségügyi szempontokat.
- Elengedhetetlen a növényvédelmi hatóságok megerősítése és a szermaradvány-mérések számának növelése.
- A növényvédőszer-szennyezések esetén (környezetbe, illetve élelmiszerekbe, termékekbe került szermaradék) teljes körűen érvényesíteni kell a szennyező fizet elvet.
- A zöld szervezetek továbbra is kiállnak Magyarország GMO-mentességéért. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a génmódosított növények termesztése a vizsgálatok szerint nem jelenti a növényvédőszer-használat csökkentését.
- A nemzetközi egyezmények szellemében (Stockholmi Konvenció, Bazeli Konvenció, Rotterdami Egyezmény) induljanak programok a hazai növényvédőszer-hulladékok megsemmisítésére.

DEROGÁCIÓK, HORMONHATÁSÚ ANYAGOK ENGEDÉLYEZÉSE

A növényvédőszer-engedélyezési rendelet szerint Európában ezentúl nem használhatóak a rákkeltő, a génekárosító (mutagén), a szaporodási szerveket és az endokrin rendszert károsító anyagok. Sajnos amíg a legtöbb európai ország korábban is kivonta a pozitív listákról lekerülő, egészségkárosító anyagokat, addig hazánk sokszor derogációért folyamodott.

Az új szabályozás értelmében egy adott, akár rákkeltő vagy hormonrendszert károsító anyagot csak akkor kell kivonni, ha rendelkezésre áll az adott kártevő elleni védekezésre kevésbé ártalmas anyag. Tehát csak azokat a növényvédő szereket tiltják be, amelyeket más anyaggal helyettesíthetőnek ítélnék. Az új engedélyezési rendelet is lehetőséget ad a

derogációra. A zöld szervezetek szeretnék, ha a döntéshozók elsősorban a lakosság egészségét és a környezet érdekeit tartanák szem előtt, és nem csupán a szergyártók érdekeit. Nem a gyárak nyereségének fenntartása az ország érdeke, hanem az egészségünkre kockázatos vegyszerek mielőbbi kivonása. Ezért kérjük, hogy a kockázatos anyagok helyettesítése legyen a prioritás, és próbáljuk elkerülni, minimalizálni a veszélyes anyagok hazai használatára vonatkozó derogációkérelmeket!

4. ÚJ FELADATOK – AZ EU BIOCID

A klímaváltozás sajnos a szúnyogok és kullancsok terjedését és számuk növekedését eredményezi. A háztartási rovarirtó szerek viszont funkciójuknál fogva mérgek.

Az árusított rovarirtókban megtalálható például a növényvédő szerként már betiltott lehetséges rákkeltő és immunkárosító permethrin, a hormonkárosító d-fenothrin, a lehetséges rákkeltő s-bioallethrin. Francia vizsgálatok szerint, ha az anya a háztartásában – akár csekély mennyiségben is – rovarirtó szert használ, kimutathatóan növekedik a daganatos betegségek kialakulásának esélye a gyermekeknél.

Míg a növényvédőszer használata csökken Európában, addig a biocidok (peszti-

cidek, melyeket nem növényvédelemben használunk, hanem például a rovarirtó szerekben) alkalmazása jelentősen nő. Számítások szerint 2009-től világszerte évente 5,4 százalékkal fog nőni a biocid-piac.⁹ Eközben a biocidok jelentette egészségügyi kockázatok is folyamatosan nőnek. A legismertebb biocidként használt szert, a DDT kivonását sajnos nem követték hasonló kockázatcsökkentő intézkedések.

Számos, a hormonrendszer és a géneket károsító, lehetséges rákkeltő biocid, illetve sok, a halakra és egyéb vízi élőlényekre fókuszált mérgező rovarirtó szer van forgalomban. A hazai vegyszeres szúnyogirtásban is rendre lehetséges rákkeltő, sőt a szabályok sajátos értelmezése miatt

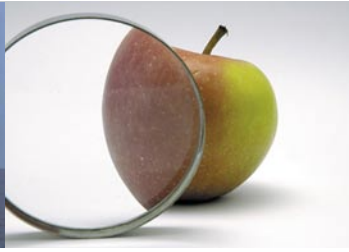
IRÁNYELV FELÜLVIZSGÁLATA

forgalomból kivont szereket használnak.¹⁰

Az Európai Bizottság 2009. június 12-én fogadta el a biocidok európai engedélyezéséről szóló rendelet tervezetét (COM(2009)267).¹¹ Az Európai Bizottság sajtó-

közleménye szerint¹¹ az új rendelet célja, hogy fokozottabban óvjuk az emberi egészséget és a környezetet – így remélhetőleg hamarosan el fognak tűnni a legkárosabb szerek Európából. Az új jogszabály értelmében lesz egy pozitív lista, hogy

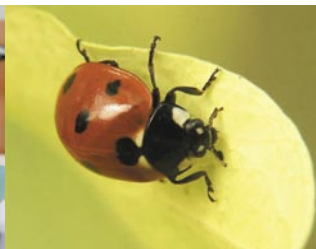

mely biocidok használhatóak Európában, illetve lesz egy egységes új uniós szintű engedélyezési procedúra. A jogszabály az 1998-as (98/8/EC) irányelvet fogja kiváltani, és a tervek szerint 2013. január 1-jétől fog életbe lépni.

A jelenlegi szabályozás az ipar számára költséges és nehézkes, ugyanis akadozik a kölcsönös elismerés¹², azaz az egyik tagállamban engedélyezett szer másokban történő engedélyezése, továbbá az adatmegosztás hiánya miatt minden tesztet párhuzamosan végeznek. A REACH-hez hasonlóan kötelező megosztani a gerinces állatokon végzett kísérleti adatokat, elkerülendő a felesleges párhuzamos állatkísérleteket és költségeket.

Az Európai Bizottság számításai szerint az egységesülő piacnak köszönhetően 2,7 milliárd eurót tudnak a vállalatok az elkövetkező tíz évben megspórolni. A jogszabály a biocid használatát is szabályozni fogja, illetve, mivel rendelet és nem irányelv, nem hagy szabad mozgásteret a tagállamoknak a végrehajtásra. A jogszabály része jelenleg egy kritériumrendszer, hogy mely, egészségre és környezetre veszélyes biocidok nem lesznek engedélyezhetőek Európában. Emellett ezentúl csak nagyon korlátozottan lehet ruhákat és bútorokat biocidokkal kezelni.

A Növényvédőszer Akcióhálózat¹³(PAN Europe) – melynek a Levegő Munkacsoport is tagja – azt szeretné, hogy

a hamarosan sorra kerülő európai parlamenti szavazás során az EP-képviselők a vegyszergyártó cégek érdekei helyett alapvetően a lakosság érdekeit, illetve a környezetvédelmi és egészségügyi szempontokat tartásuk szem előtt. A zöld szervezetek kérik a döntéshozókat, hogy csak az egészségre nem kockázatos anyagok engedélyezését tegyék lehetővé, azaz az elkerülhetetlen vészhelyzeteiket leszámítva ne engedjék a veszélyes biocidok használatát. Fontos, hogy minél hamarabb legyenek kiváltva a káros anyagok kevésbé ártalmasakkal.

Szigorú kritériumrendszert kell ezért felállítani, hogy mely anyagokat szükséges azonnal kivonni a forgalom-

ból és melyeket lehet fokozatosan helyettesíteni. Így a rákkeltő, a géneket, az immun- és a hormonrendszert, valamint a szaporodási képességeket károsító anyagokon túl fontos, hogy az emberek szervezetében felhalmozódó, illetve nem lebomló, azaz bioakkumulatív és perzisztens anyagokat is szigorúan korlátozzuk.

A Levegő Munkacsoport szerint továbbá fontos, hogy hatékonyan korlátozzák a köztereken használt biocidok (elsősorban szúnyogirtó szerek) fajtáit és alkalmazásuk módját. A biocidrendeletéről az unió döntéshozó szervei, az Európai Parlament és a kormányokat egybefogó Tanács az elkövetkezendő években fog dönteni.

5. VEGYSZEREZETT VILÁG

KAMPÁNY A FENNTARTHATÓ VEGYI ANYAG HASZNÁLATÉRT

2009 májusában kampányt indítottunk azzal a céllal, hogy a lakosság kevesebb és kevésbé káros kemikáliával találkozzon, és lehetőleg kerülje a felesleges, pazarló vegyszerhasználatot.

Emellett szeretnénk, ha a mezőgazdasági termelésben csak az indokolt mennyiségű és elfogadható veszélyességű növényvédőszeret használnának, és a boltokba

nem kerülhetne szennyezett termék. Ennek érdekében egy egyéves, országos szemléletformáló kampány keretében mutatjuk be a vegyi anyagok jelentette kockázatok csökkentésének lehetőségeit és a nem kémiai, alternatív módszereket, megoldásokat.

Lakossági ismeretterjesztő kiadványunkban a hétköznapjainkban használt vegyszereinkről és az élelmiszereinkben fellelhető vegyi anyagokról kívánunk bővebb és részletesebb in-

formációt közzétenni. Vidéki partnereinkkel közösen hat akciónapot tartunk vidéki nagyvárosokban, illetve környezetvédelmi és ifjúsági rendezvényeken.

Az akciónapokon bemutatjuk a kémiai anyagok kockázataival kapcsolatos fontosabb tényeket, problémákat, valamint tanácsot adunk a kockázatok csökkentésére. Civil szervezetek kampányainak köszönhetően Nyugat-Európában több élelmiszerlánc vállalta, hogy csökkenti a növényvédőszer-

szennyezések mértékét az élelmiszereiben. E projektek nemcsak a termelők és a fogyasztók egészségét védik, de versenyelőnyt is jelentenek a kereskedőknek.

Célunk, hogy véletlen-szerű tesztelésekkel, illetve hatékony kampánnyal meggyőzzünk a hazánkban működő cégeket, hogy vállalják a magyar fogyasztók egészségét védő intézkedéseket, és minimalizálják az élelmiszerek vegyszerszennyezettségét. Ezért le-
véiben kértük a hazai

szupermarketeket, vállalják önként, hogy csak jóval a határértékek alatt fogadnak el vegyszermaradékokat termékeikben.

Első tesztelésünk keretében hazai eperben és import paprikában kerestünk vegyszermaradékokat. A szermaradék-vizsgálat 300 különböző vegyszerre terjedt ki.

Az Európából kitiltott vegyi anyagok sajnos nem tűnnek el a földről, használatuk tőlünk délre és keletre, a harmadik világba tevődik át. Ezek az anyagok a termékekben (ruha, gyümölcs) visszajutnak Európába. Tehát nem csak globális felelősségünk, de saját érdekünk is a világszintű szennyezés csökkentése!

Levegő Munkacsoport

1. A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet felmérése a vegyi anyagok egészségügyi hatásairól. Az 1000 interjú július 3-a és 7-e között (a közép-magyarországi régió lakosainak kivételével) a 18 éves és idősebb népesség körében készült.
2. ECHA Candidate List of Substances of Very High Concern for authorisation: http://echa.europa.eu/chem_data/authorisation_process/candidate_list_table_en.asp
3. http://vegyi.blog.hu/2009/08/13/vegyi_hirek
4. http://vegyi.blog.hu/2009/05/20/biszfenola_a_cumisuvegekben
5. http://vegyi.blog.hu/2009/10/29/egyuttas_hatasok
6. www.levego.hu/letoltes/vegyianyag/hirlevel0812.pdf
7. Kémiai bizonytalanság – közvélemény a vegyi anyagok egészségügyi hatásairól http://levego.hu/vegyianyag/sajto_13.htm
8. Vegyszermaradék-vizsgálatok: Hétszeresen a határérték felett http://levego.hu/vegyianyag/sajto_14.htm
9. www.freedoniagroup.com/World-Biocides.html
10. www.levego.hu/vegyianyag/sajto_16.htm
11. <http://ec.europa.eu/environment/biocides/revision.htm>
12. http://ec.europa.eu/environment/biocides/pdf/council_july09.pdf
13. www.pan-europe.info/

- A Levegő Munkacsoport vegyi anyagokkal kapcsolatos tevékenységei, hírei: www.levego.hu/tevekenysegeink/vegyi_anyagok
- A vegyi anyagok problematikájáról, a REACH szabályozásról; a Magyar Természetvédők Szövetsége és a Levegő Munkacsoport a közös honlapja: www.vegypressio.hu
- Légszennyezésről, környezetszennyezésről, szennyező anyagokról: www.tiszta.levego.hu

CIVIL SZERVEZETEK – KAMPÁNYOLDALAK

- A nemzetközi vegyi anyag kampány: www.chemicalreaction.org
- A civilek összefogásából született, tudományos Nemzetközi Vegyi Titkárság honlapja: www.chemsec.org
- A környezet-egészségügyi kérdésekkel foglalkozó EPHA honlapja: <http://www.env-health.org>
- Az Európai Fogyasztóvédő Szövetség honlapja: www.beuc.org
- A környezetbarát egészségügyről: www.hcwh.org
- A kozmetikumok összetevőiről: www.ewg.org/reports/skindeep

IMPRESSZUM

kiadja: Levegő Munkacsoport

felelős kiadó: Lukács András

írta: Simon Gergely,

grafikai szerkesztő: Mogyoró Krisztina (Envitrend Kft)

képek: srodas, aero73, jeborjam, mariapiva, genius,
robots, wastewater, stocks

Levegő Munkacsoport

cím: 1465 Budapest, Pf. 1676

telefon: (1) 411-0509, 411-0510

fax: (1) 266-0150

e-mail: levego@levego.hu

honlapok: www.levego.hu

www.levego.hu/tevekenysegeink/vegyi_anyagok

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Alap társfinanszírozásával valósult meg. A növényvédő szerekkel kapcsolatos munkánkat a Sigríd Rausing Trust és a PAN Germany is támogatja.
Budapest, 2010

Infovonal:

06 40 638 638

nfu@nfu.gov.hu • www.nfu.hu